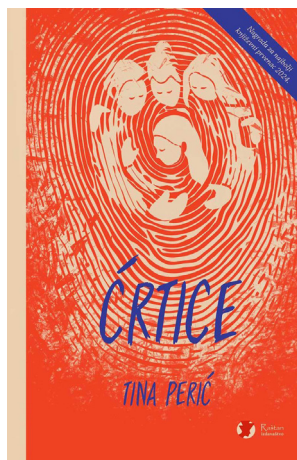

Bojan Krivokapić

„MIKLAVŽ PEČE PIŠKOTE”³

(Tina Perić: *Črtice*, prevela sa slovenačkog Ana Ristović, Raštan izdavaštvo, Beograd, 2025)

Zbirka kratke proze naslova *Črtice* predstavlja debitant-sku knjigu Tine Perić i već na formalnom i tematskom planu uspostavlja ambiciozan književni okvir. Iako sastavljena od kraćih proznih celina, knjiga funkcioniše kao roman: mozaičan, fragmentaran, ali čvrsto tematsko-motivski povezan.

U središtu romana je priča o odrastanju u prelomnim trenucima raspada Jugoslavije, ispričana iz perspektive junakinje koja istorijske lomove ne posmatra retrospektivno i spolja, već ih neposredno proživljava kroz porodične odnose, telo i svakodnevicu.

Pripovedačica Mia odrasta u Ljubljani, u blokovskom naselju koje su njegovi stanovnici ironično nazivali Mala Bosna. Sa njom žive majka Helena, trgovkinja, otac Mile (Milan), kuvar u JNA, i znatno starija sestra Katarina. U početku, to urbano mikrookruženje deluje kao prostor relativno podnošljivog suživota, u kojem su razlike među stanovnicima vidljive, ali još uvek ne i presudno politički označene. Prelom nastaje tokom Desetodnevnog rata za Sloveniju, kada se odgovornost za napad na slovenačku suverenost u tom mikroprostoru sve otvorenije i agresivnije projektuje na „južnjake”, čime se dotadašnji susedski odnosi nepovratno menjaju.

Središnji motiv romana je priča o iskustvu tzv. izbrisanih – ljudi koji su administrativnom odlukom početkom devedesetih ostali bez pravnog statusa, često i bez elementarnih prava, iako su u Sloveniji živeli godinama ili decenijama. Mijin otac je jedan od njih. Iako je odbio da učestvuje u ratu, na njega se lepi predrasuda da su „svi Srbi koljači”, a porodica biva trajno obeležena kao društveno sumnjiva. Uprkos višekratnim molbama za državljanstvo, on ostaje bez dokumenata, zaposlenja i mogućnosti zdravstvene zaštite, pretvoren u državnog neprijatelja bez formalnog identiteta.

Roman uverljivo pokazuje da brisanje nikada nije individualni čin. Ono se preliva na čitavu porodicu, menja njenu unutrašnju dinamiku i preraspodeljuje strah, odgovornost i nemoć. Posebno je važno što autorka jasno osvetljava rodnu dimenziju birokratskog nasilja: teret nevidljivog rada preživljavanja, pregovaranja sa institucijama i održa-

³ Fraza „Miklavž peče piškote” (Miklavž peče keks) koristi se za novembarski ili decembarski zalazak sunca kada je nebo narandžasto-ljubičaste boje i podseća na vatru u peći. U Sloveniji je običaj da deca na praznik ovog sveca, šestog decembra, ujutru na poklon dobijaju slatkiše, keksiće i bombone, pa se kaže da im je to doneo Miklavž (Sveti Nikola).

vanja privida normalnosti u najvećoj meri pada na žene. Helena je figura iscrpljujuće izdržljivosti – njena snaga nije herojska ni spektakularna, već tiha, svakodnevna i sistematski potcenjena. Preventivno skrivanje porodice u vikendici kod Murske Sobote, stalna briga za muža i decu, kao i snalaženje u uslovima pravne nevidljivosti, prikazani su bez patetike, ali sa jasnom političkom svešću.

Mijina pripovedna perspektiva jedna je od najvećih vrednosti romana. Iako pratimo njeno odrastanje, njen glas ni u jednom trenutku nije infantilizovan. Reč je o mladoj, ali refleksivnoj i emocionalno zreloj osobi, koja postepeno razotkriva mehanizme moći i isključenja. Brisanje se u njenom iskustvu ne pojavljuje kao jedan dramatičan događaj sa jasnim uzrokom i posledicom, već kao trajno stanje nesigurnosti: niz zabrana, administrativnih prepreka, tišina i neizgovorenih strahova. Mia uči da čita svet između redova – kroz roditeljske šapate, očevu frustraciju i povlačenje, majčine strategije snalaženja – i upravo iz tog prostora nastaje njen nenametljivo političan, ali izuzetno precizan glas.

Otac, nepopravljivi jugonostalgicar, polako se povlači iz društvenog života; Miji se čini da je sve manje prisutan u njenom životu, što razume tek mnogo kasnije. To kasno razumevanje prerasta u njenu artikulisanu solidarnost sa današnjim migrantskim talašima i zalaganje za jednako postupanje, bez obzira na nacionalnu ili drugu pripadnost.

Formalno, *Ćrtice* počivaju na fragmentu kao svesnom estetskom i političkom izboru. Mozaička struktura – sastavljena od kratkih poglavlja, vinjeta i prizora – odgovara temi administrativno prekinutog kontinuiteta života. Život izbrisanih ne može se ispričati kao linearna, zaokružena priča, jer je i sam narativ njihovog postojanja nasilno presečen. Time se roman suprotstavlja totalizujućim državnim i nacionalnim narativima istorije, koji teže zatvaranju, jasnoći i konačnom „rešenju”.

Jezik romana dodatno pojačava njegovu uverljivost. Precizan i lišen patetike, gotovo depoetiziran, on izražava čitav spektar emocija – od straha, preko besa i razočaranja, do ironije i nemoći. Jezička mešavina, u kojoj osetimo da slovenački nije čist standardni, već jezik sredine i situacije, prošaran srbizmima, kroatizmima, prožet slengom, ne deluje kao stilska egzotika, već kao prirodan izraz svakodnevice i unutrašnjih stanja likova. Čak i kada se u književni slovenački uvlače samo pojedine takve reči, one priči daju dodatni „šmek” i gotovo nas smeštaju u blokovski stan sa tamnim nameštajem, tapetama natopljenim dimom cigareta i uokvirenom Titovom slikom, koja u teškim vremenima Mijinom izbrisanom ocu i dalje uliva nadu u nekadašnji vrednosni sistem.

Feministička dimenzija romana razvija se nenametljivo, ali dosledno. Tina Perić ne nudi deklarativni feminizam, već ga gradi kroz iskustva ženskih tela i života u uslovima političke i ekonomske nesigurnosti. Telo u romanu nije metafora, već mesto kontrole, srama, pobune i otpora. Mijino promišljanje telesnosti, seksualnosti i autonomije deo je šireg procesa formiranja subjekta koji odbija da prihvati nametnute hijerarhije moći kao prirodne i neupitne.

Politički domet *Ćrtica* prevazilazi konkretan slučaj izbrisanih u Sloveniji. Roman se bavi položajem drugog i drugačijeg u društvu koje se konstituiše kroz isključivanje, ali i načinima na koje se administracija, zakon i formulari predstavljaju kao neutralni,

iako proizvode duboko lične i destruktivne posledice. Nasilje koje autorka prikazuje retko je spektakularno; ono se odvija kroz čekanje, odbijanje, odlaganje i ćutanje.

U tom smislu, mogućnost otpora ne javlja se kao veliki revolucionarni gest, već kao niz malih, svakodnevnih odluka: insistiranje na sećanju, na imenovanju nepravde, na odbijanju nametnutog osećaja krivice. Sam čin pripovedanja postaje politički čin – pokušaj da se iskustvo koje je sistem želeo da izbriše sačuva i artikuliše.

Ćrtice su objavljene 2025. godine u prevodu Ane Ristović, u izdanju Raštan izdavaštva iz Beograda. Roman je godinu dana ranije u Sloveniji prepoznat kao izuzetan debi-tantski tekst: Tina Perić je za ovu knjigu dobila plaketu za najbolji prvenac na Slovenačkom sajmu knjiga 2024. godine, a iste godine bila je nominovana i za Nagradu „Kresnik” za roman godine. Ova recepcija potvrđuje književnu, ali i društvenu relevantnost dela.

Posmatrane u širem kontekstu postjugoslovenske književne scene, *Ćrtice* zauzima-ju važno mesto upravo zato što (uz prozu Gorana Vojnovića) otvaraju još jednu, dugo marginalizovanu zonu kolektivnog iskustva raspada socijalističke Jugoslavije – otvara-ju „slovenačku stranu priče”. Dok je veliki deo postjugoslovenske proze bio usmeren na ratne traume, nacionalne narative i direktno nasilje, Tina Perić progovara o sporom, ad-ministrativnom i strukturnom nasilju koje je delovalo u „miru”, unutar novih država. Prevod romana sa slovenačkog jezika na srpski ima stoga višestruki značaj: on ne samo da omogućava regionalnu vidljivost jednog važnog teksta, već i simbolički vraća u zajed-nički kulturni prostor priču koja je nastala na njegovim pukotinama. *Ćrtice* pokazuju da postjugoslovenska književnost i dalje funkcioniše kao mesto dopisivanja mozaika trau-ma – ne radi njihovog izjednačavanja, već radi složenijeg razumevanja nasleđa raspada, u kojem su mnogi oblici stradanja ostali bez jezika, žanra i javnog priznanja.

Ovaj roman se može čitati i kao snažan doprinos kulturi sećanja. *Ćrtice* se opiru in-stitucionalnom zaboravu i redukciji prošlosti na zvanične narative, insistirajući na lič-nim, fragmentarnim i često protivrečnim sećanjima. Književnost se ovde pojavljuje kao prostor u kojem se pamćenje ne disciplinuje, već problematizuje: ona ne nudi utešne re-konstrukcije prošlosti, već čuva njene pukotine, nelagode i nerazrešenosti. Autorka po-kazuje da je upravo takva književnost ključna za razumevanje kolektivnih trauma – ne kao završenih poglavlja, već kao procesa koji i dalje oblikuju sadašnjost.

Snaga romana *Ćrtice* leži u njegovoj meri i jasnoći: u sposobnosti da se govori o te-škim temama bez moralizovanja, da se političko ne svede na pamflet, a intimno ne pre-tvori u ispovest. Reč je o drugačijem, feministički i politički promišljenom prvencu, mo-zaiku, koji pokazuje kako književnost može postati prostor artikulacije onoga što je si-stematski potiskivano – i kako se u fragmentima, glasovima i telima može sačuvati ono što je pokušano da bude izbrisano.

Na samom kraju romana nailazimo na sliku: Mia, izašavši iz frizerskog salona, na nebu ugleda Miklavža koji počinje da peče keks.